

ФОРМУВАННЯ ФЕНОМЕНУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Анна Рибачук

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Київ

*«Творчість – це здатність генерувати щось таке, що ніколи раніше не було відомо,
не зустрічалося і не спостерігалось»
Антоніо Дзіккі*

Питання творчості як основи розвитку особистості в суспільстві, пошуку шляхів підвищення творчого потенціалу є актуальною філософсько-соціологічною проблемою, яка потребує всебічного і глибокого наукового дослідження.

Особистість – це унікальний за своєю складністю об'єкт дослідження. Перш за все, складність полягає в тому, що в особистості об'єднуються різні площини буття людини – від тілесного до духовного – як біологічного тіла, так і свідомого, активного суб'єкта, члена суспільства. Система суспільних відносин є об'єктивною підставою властивостей особистості [5, 13].

З точки зору психології і педагогіки особистість формується шляхом засвоєння індивідом суспільно виробленого досвіду – системи уявлень про закони, норми і цінності людського життя, про спрямованість, поведінку, ставлення до суспільства в цілому [12]. Всьому цьому навчають з раннього дитинства за допомогою літератури і мистецтва, традицій, громадських думок, системи заохочень, покарань тощо. Розвиток особистості в дитячому

віці відбувається під впливом сім'ї, школи, позашкільних установ, засобів масової інформації та спілкування дитини з соціумом [5].

Дитячий вік є вирішальним у формуванні людини по відношенню до розвитку пізнавальних процесів, майже всі основні властивості і його особистісні якості складаються в дитинстві, за винятком придбаних із накопиченням життєвого досвіду. Однак у кожної людини процес формування особистості – багатогранний і абсолютно індивідуальний. Таким чином, формуються унікальні особистості, які в подальшому зможуть зробити вагомий внесок у розвиток суспільства.

Проблема творчості була актуальною у всі часи. Творчість – це не тільки створення нових ідей, творів мистецтва та культури, а й феномен соціально-духовного життя суспільства в цілому.

Багато вчених, філософів, психологів вивчали феномен творчості особистості людини, процеси його формування. Однак цей феномен довгий час вислизав від точного психологічного експерименту, оскільки реальна життєва ситуація не вкладалася в його рамки.

Наприклад, у філософській та соціологічній марксистській літературі розглядалися питання формування і розвитку особистості, шляхи підвищення соціальної активності, роль праці у сфері матеріального виробництва, самоствердження людини як суспільного суб'єкта і основи розвитку її сутнісних сил. Проте творчість особистості розглядалася в контексті концепції ідеології, виключно в атеїстичному ключі, в рамках звуженого розуміння її соціально-духовного аспекту.

На стику XIX–XX століть почала складатися «наука про творчість», «теорія творчості» або «психологія творчості» як спеціальна галузь досліджень, а починаючи з другої половини XX століття у зв'язку науково-технічною революцією відкрився новий етап розвитку дослідження творчості.

Наприкінці 70-х – початку 80-х років XX століття постановка проблеми творчості розширилася, стали глибше вивчатися різні форми творчої діяльності особистості, зокрема наукова діяльність, художня творчість тощо. Наприкінці 80-х – початку 90-х років відбувається переосмислення трудової і творчої діяльності як процесу становлення і самореалізації цілісної особистості в суспільстві [5, 13].

Сьогодні на перший план виходять роботи, присвячені теоретико-соціологічним

і соціально-культурологічним підходам до проблеми творчої діяльності особистості, соціальної групи, суспільства, засновані на філософських, соціологічних і культурологічних дослідженнях. Безліч робіт присвячено творчій сутності лідерства та управлінській діяльності, розглянуто художню творчість, творчість в галузі мистецтва, літератури, педагогіки та науки.

Багато дослідників зводять проблему здібностей людини до проблеми особистості, «складаючи» теорію про те, що не існує особливих творчих здібностей, а є особистість, що має певну мотивацію і риси. Можливо, якщо інтелектуальна обдарованість безпосередньо не впливає на творчі успіхи людини, якщо в ході розвитку креативності мислення формування певної мотивації, особистісних рис передують творчим проявам людини, то можна зробити висновок про існування особливого типу особистості – «творчої людини» – homo creator [5, 13].

Актуальність проблеми творчості особистості зумовлюється потребою переосмислення сутності даного феномена у зв'язку зі зміною системи традиційних цінностей суспільства. Сучасна наука стверджує: потреба, зацікавленість, мотивація, порив і прагнення – дуже важливі у творчості, винахідництві, у відкритті невідомої раніше інформації. Так само невід'ємними є досвід, загальні знання, професіоналізм і майстерність. Поза сумнівом, діяльність людини стає значно продуктивнішою, коли компетентність поєднується із справжнім покликанням і творчим талантом [5, 13].

Аналіз дослідження джерел історико-педагогічної літератури показує, що в основному творчість представляється як системне явище з сукупністю взаємопов'язаних елементів, таких як ступінь індивідуального розвитку творчих здібностей, творчий процес, якостей особистості, що забезпечують творчу діяльність і т.д. Серед справжніх дослідників були такі відомі вчені, як В. Бехтерев, А. Пуанкаре, В. Вернадський, Б. Кедров, П. Капіца, І. Бех, М. Бахтін, С. Рубінштейн, Л. Виготський та інші. Висновок такий: вчені вважають, що в формуванні творчої особистості ключовими є психологічні аспекти творчості, а механізм яви, фантазії, сприйняття – це основа для творчої діяльності людини [5, 13].

Я.А. Пономарьов, аналізуючи творчість, вказав на необхідність включення наукових дисциплін у процес творчості, створення спеціалізованих лабораторій і центрів дослідження проблем психології та педагогіки творчості тощо [11].

А. Маслоу писав, що навіть у повсякденному житті людини може проявлятися справжня творчість. На результативність діяльності людини впливають як позитивні, так і негативні емоції, тим самим сприяючи або підвищенню, або зниженню активності. Автор виділив дві стадії творчості – первинну і вторинну, вважаючи, що в першому випадку – це стадія пошуку ідеї, людиною рухає інтенсивна емоція інтересу – натхнення, збудження, імпровізація. Вже на вторинній стадії – матеріалізації ідеї – сила пізнавального інтересу знижується. У даній стадії від людини потрібні самодисципліна і наполеглива праця [1].

Творча діяльність від репродуктивної відрізняється тим, що вона здійснюється не за принципом проб зміни середовища, а за принципом створення нового середовища, що зумовлює появу продукту творчої діяльності людини [10].

Значний внесок у розробку теоретичних основ механізму творчості було зроблено Г.С. Костюком [7]. В Інституті психології імені Г.С. Костюка розроблено проект глумачення творчості. Основною його ідеєю є думка, що творчість – це не елітарне явище, без віку, воно знаходиться в різних станах, механізм творчості починає працювати, коли всі складові пропорційно розвинені і взаємно підсилюють один одне. Творчість розвивається в процесі самореалізації людини. Його механізм – найвища насолода, натхнення від творчого процесу, в якому народжується матеріальний предмет – наукова думка, художній образ тощо [13].

Деякі психологи [2] оцінюють творчість як певну діяльність людини або колективу людей, спрямовану на створення нових, значимих для суспільства цінностей, даючи своє бачення творчої особистості. Важливим питанням є дослідження процесів формування і розвитку творчої індивідуальності, її збагачення професійними рисами та ознаками, що сприяють реалізації власного духовно-творчого потенціалу в майбутній професійній діяльності. Багато наукових робіт показують теоретичні, методологічні та соціологічні питання особистості та її ролі в житті суспільства [4, 6].

Творча особистість постійно повинна прагнути до духовного саморозвитку та са-

мовдосконалення у своїй новаторській діяльності, щоб таким чином впливати на хід подій свого особистого та суспільного життя в країні [3]. Також увагу привертає проблема взаємозв'язку творчості і психічного стану творчої особистості [8].

Слід зазначити, що творчість особистості – це найважливіший соціальний феномен, що дає можливість осмислити соціологічний і культурологічний аспект взаємовпливу особистості та соціуму як основа їх благополуччя і процвітання. Творча діяльність як масовий феномен є найвищою цінністю, самоціллю і основною умовою розвитку суспільства [13].

Одним з основоположних принципів сучасної освіти є особистісний підхід і максимальний розвиток творчого потенціалу людей [9]. Якщо при вирішенні завдань класичної освіти педагоги будуть спиратися на фундаментальні теорії та положення, застосовувати багаторічний досвід, то проблема виховання таланту-особистості, розвитку творчих здібностей людини зможе працювати на благо держави і нашого майбутнього.

Література

1. Maslow A.H. Motivation and Personality / A.H. Maslow. – New-York: Harper & Row, 1970. – 369 p.
2. Гамезо М. Атлас по психологии. Информационно-методическое пособие по курсу «Психология человека» / М. Гамезо, И. Домашенко. – М.: Педагогическое общество России, 2004. – 276 с.
3. Дружинин В.Н. Психология общих способностей / В.Н. Дружинин. – СПб.: Питер, 1999. – 359 с.
4. Жейнова С.С. Формирование творческих качеств личности: теоретический аспект / С.С. Жейнова // Современные проблемы науки и образования. – 2014. – №5.
5. Зербино Д.Д. Наукова школа: лідер і учні / Д.Д. Зербино. – Львів: ЄвроСвіт, 2001. – 208 с.
6. Клименко В.В. Психологические тесты таланта / В.В. Клименко. – Харьков: Фолио, 1996. – 412 с.
7. Костюк Г.С. Принцип развития в психологии / Г.С. Костюк // Методологические и теоретические проблемы психологии. – М., 1969. – 376 с.
8. Левитов Н.Д. О психических состояниях человека / Н.Д. Левитов. – М.: Просвещение, 1964. – 343 с.
9. Мартинович Н.В. Развитие творческого потенциала личности в системе высшего образования: дис. ... канд. социол. наук: 22.00.06. – Курск, 2005. – 174 с.
10. Петровский А.В. Основы теоретической психологии / А.В. Петровский, М.Г. Ярошевский. – М.: ИНФРА, 1998. – 528 с.
11. Пономарев Я.А. Психология творчества и педагогика / Я.А. Пономарев. – М., 1976. – 304 с.
12. Психология личности / Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, А.А. Пузырева, В.В. Архангельской. – М.: АСТ, 2009. – 624 с.
13. Школа науки: монография / Д.Д. Зербино, А.В. Рыбачук. – К.: Логос, 2016. – 231 с.